

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּמְג תַּמְד

שֵׁשׁ שְׁעוֹת, (1) [1] (טז) מִתְר, מִפְּנֵי שְׁחֵמֶץ (יז) * אֵינוֹ תוֹפֵס דְּמִיו:

תַּמְד דִּין עֶרֶב פֶּסַח שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת, וְבוֹ ח' סְעִיפִים:

- א * י"ד שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת, (א) בּוֹדְקִין (ב) לֵיל י"ג יִמְכַבְּעִים הַכֹּל לִפְנֵי הַשֶּׁבֶת, (ג) * וּמִשְׁרִיין (6) [6] מִזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת (ד) * לִצְרֹךְ הַשֶּׁבֶת, דְּסְעוּדָה שְׁלִישִׁית זְמַנָּה אַחַר הַמִּנְחָה, וְאִינוֹ יְכוּל לַעֲשׂוֹתָהּ (ה) לֹא בִמְצָה וְלֹא בְחֵמֶץ אֶלָּא (ו) בְּמִצָּה עֲשִׂירָה; וְצִרְיָה לַעֲשׂוֹתָהּ (ז) קֹדֶם שֶׁצָּהָ עֲשִׂירִית: הַגָּה

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

כְּמוֹ גִּזְלוֹ, אִי"כ מִצֵּי לְמִימַר קִים לִי כְּשֵׁרְיָה, ע"ש: [1] מִתְר. עֵבֶה"ט שְׁהָאָה מְקוּם לְשִׁיחַ שְׁעָרֵי אֶפְרַיִם סִימָן ד' שְׁבַת שֶׁם בְּעֵנָן מִצְוֵה שֶׁל עוֹבְרֵי עֲבֹרָה, וְעֵין בְּשִׁיחַ מ"ט פ"י סִימָן י"ג וְכִשְׁרִית פְּתָרֵי הַבְּהֵמָה סִימָן כ"א וְסִימָן כ"ב:

[6] מִזוֹן. עֵבֶה"ט. וְעֵין שְׂאֵלֵי עֵבֶד"ץ סִימָן קִלֵּג הַשִּׁיב ג"כ עַל הַבַּי"ט, וְע"ש שְׁבַת דְּמָה דְּמִשְׁמַע מִהַמְגִּיא דָּאָךְ לְכַשֵּׁל עֵגֶב שְׁבַת דָּאִין לוֹ לְחַם אַחַר הַדִּין כּו, לִימָא, אֵלָּא בְּהַ"ג שְׁפִיר דְּמִי לְשִׁיר בְּלִי הַפְּרָשָׁה בְּפָה וּבְיָדַיִם בְּלִי כְּרָבָה וְהוּוּ הַפְּרָשָׁה, וְאוֹכְלָה קֵטֵן אוֹ גָּזֵל שֶׁשְׁכַל אִו רָמִי לֵה לְתַרְגּוּמֵהּ דְּכֵתָן, וְהִיא דְּלִבָּא יֵשׁ לְהַתִּיר ע"י כְּשׁוֹל בְּרַב אֶף לָךְ, ע"ש: וְכִשְׁרִית פְּנִים מֵאִירוֹת ח"ב סִימָן צוֹ כְּמַב ג"כ דְּלֹא כְּמַגְמִיא, וְכַתְּבֵה דְּמָה דְּאֶסוּר לְהַפְרִישׁ בְּיוֹ"ט הַסֵּם פִּינֵן שֶׁשֵׁל לוֹ מִתְּקוּן אַחַר לְאָלֵל קֶצֶת וּלְשִׁיר קֶצֶת, אֶבֶל

(6) מִזוֹן. חֲבִיב הָאֲחֵרוֹנִים דְּמ"מ גַּם בְּשִׁחְרִית פְּסִיק סְעוּדָתוֹ לְשָׁנִים, דְּהָא י"א יִדְוָעַת בְּזָה, ע"י סִימָן רצ"ג. וְאִם שְׁכַח לְהַפְרִישׁ חִלָּה בְּעֵשׂ זֶה מִלְּחָם חֵמֶץ שֶׁאָפָה לְשֶׁבֶת, אֶסוּר לְאָכֵל מִמֶּנּוּ, מ"א בְּסִימָן תְּקוּ סְעִיף ג, ע"ש. וְכִי הַבְּאָר הֵיטֵב אֶשֶׁר לִפְנֵי: וְגַל שִׁמּוֹן הַמְשִׁיר לְכַתּוֹן קֵטֵן בְּעֵנָן זֶה, וְדוּ"ק. וְלֹא הַכְּתוּי

בְּאָר הֵיטֵב

דְּפוּס פְּרופּוּס: (1) מִתְר. כְּתַב הַבַּי"ח: דְּוָקָא אִם שְׁפַחְתוּ קִנְיָה בְּלִי דִיעֵתוֹ אַז מִתְר הַעֲבֵל-הַבֵּית לְהַנּוּת מִמֶּנּוּ, אֶבֶל אוֹתוֹ הַאִישׁ שֶׁקָּנָה אֶסוּר לְהַנּוּת מִמֶּנּוּ; וְקֶצֶת הַמַּהְחֲרִימִים מְקַלְטֵין בְּזָה, וְכֵן נִרְאֶה דַעַת הַשַּׁע"ב פָּאן; אֲכַן חֲלִיפֵי חֲלִיפִין יֵשׁ לְהַתִּיר אֶף לְרִידָה, וְגַל דָּאָךְ הַמַּחְמִיר לְרִידָה בְּחֲלִיפִין הֵינּוּ דְּוָקָא כְּסוּת וּפְרוֹת וְכֹלִים שְׁהוּוּ דְּכַר הַנֶּפֶר וְנִרְאֶה, אֲבָל דְּמִיו מִתְרִין אֶפְלוּ לְכַתְּחִילָה, וְעֵינִן כְּתֻשׁוֹת שְׁעָרֵי אֶפְרַיִם סִימָן ד'; וְכֵן זֶה דְּוָקָא חֲלִיפֵי חֲמֵצוֹ מִתְרִין, אֲבָל חֲמֵצוֹ עֲצָמוֹ אֶף שְׁחָלָךְ וְסוּר וְתַס לְיִשְׂרָאֵל מ"מ בְּאֶסוּר הַרְאֵשׁוֹן קִנְיָא דְּחֵמֶץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח אֶסוּר בְּהִנְאָה. דְּגַן שְׁחֵחֲמֵצוֹ וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְנִנְעוּ, גְּדוּלְיוֹ מִתְרִים, דְּחֲלִיפִין גְּדוּלְיוֹ דְּמִי, ח"ב ע"ש:

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

בְּפֶסַח (כ"א) גּוּפָא גַם-פָּן אֵינוֹ תוֹפֵס דְּמִיו: (טז) מִתְר. הֵינּוּ (כז) אֶפְלוּ לְמִי שֶׁקָּנְהוּ גּוּפָא, וְכָל-שְׁכֵן דְּלֹאֲחֲרִים שְׂרֵי לְהַנּוּת מֵאוֹתוֹ דְּכַר, וְנַע, דְּרַעַת הַמַּחְמֵר לְאוֹ דְּכַרִּי הַכֹּל הוּא, (כג) דִּישׁ מְגוּלֵי הַפּוֹסְקִים שְׁסוּבְרִין, דָּאָךְ-עַל-גַּב דְּלֹאֲחֲרִים שְׂרֵי לְהַנּוּת מִחֲלוּפֵי חֵמֶץ, דְּחֵמֶץ אֵינוֹ תוֹפֵס דְּמִיו בְּדוּבְכַד, מִכֹּל מְקוּם לְכַעַל חֲמֵצוֹ עֲצָמוֹ קִנְיָנוֹ בְּכֵן שְׂלֵא יִהְיֶה מִן הַדְּמִיִּים⁽²⁸⁾ פִּינֵן דְּעֵבִיד אֶסוּרָא, וְאֵינוֹ מִתְר לְרִידָה אֵלָּא בְּשִׁמְכָרֵי אוֹ הַחֲלִיפֵי אֲחֵרִים מִצְוֵה (כד) שְׂלֵא בִידְעֵמָה⁽²⁹⁾, וְיֵשׁ לְהַחְמִיר בְּדַעַת פּוֹסְקִים אֵלוֹ (כה) שְׂלֵא בְּמִקּוּם הַפֶּסַח מְרַבָּה⁽³⁰⁾, וְנַע עוֹד, דָּאָךְ לְדַעַת אוֹ (כו) אִם עָבַר וְקָנָה מִן הַדְּמִיִּים (ס) אִיזָה דְּכַר, מִתְר לְהַנּוּת מֵאוֹתוֹ הַדְּכַר, דְּהֵי חֲלִיפֵי חֲלִיפִין וְשְׂרֵי. עוֹד תְּבַר, מִתְר הָאֲחֵרוֹנִים, (כז) דְּאֶפְלוּ לְפִי דַעַת הַמַּחְמִירִים בְּחֵמֶץ לְאֶסֶר בְּחֲלִיפֵי לְרִידָה גּוּפָה, מִכֹּל מְקוּם הֵינּוּ דְּוָקָא שְׂלֵקַח חֲלִיפֵי חֵמֶץ בְּשַׁעַה שְׁנַתָּה חֲמֵצוֹ, אֲבָל אִם לְקַח אֶת חֲלִיפֵי חֲמֵצוֹ לְאַחַר זְמַן⁽³¹⁾, לְכַלֵּי עֲלֵמָא מִתְר אֶף לְרִידָה, דְּכִינֵן שְׂלֵקַח הַנְּכַרִּי אֶת חֲמֵצוֹ לְרִשׁוּתוֹ נִקְנָה לוֹ חֲמֵצוֹ מִיָּד עַל-יְדֵי לְקִיחְתּוֹ, וְיִמָּה שְׁנַתָּה לוֹ אַחֲרֵי-כֵן דְּמִיו אוֹ חֲלִיפֵי הֵרִי הֵם כְּמַתְנָה בְּעֵלְמָא, וְאֵינִם שְׂיַכִּים כֹּלֵל לְחֵמֶץ וְלֹא מְקָרִי חֲלִיפֵי: (יז) אֵינוֹ תוֹפֵס דְּמִיו. וְהַחֵמֶץ עֲצָמוֹ (טט) לְעוֹלָם עוֹמֵד בְּאֶסוּרוֹ כְּכֹל מְקוּם וְהַחֲלִיפֵי בְּאַחַר, וְאֶפְלוּ מְכַר הַיִּשְׂרָאֵל לְהַעֲכוֹם אַחַר הַפֶּסַח, דְּכִינֵן דְּחֲכָמִים הִטִּילוּ אֶסוּר עָלָיו הֵרִי הוּא פְּתִיחָה דְּאֶסוּרָא. כְּתַב חֲקִי-עֵקֶב: דְּגַן שְׁחֵחֲמֵצוֹ וְעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח וְנִנְעוּ, גְּדוּלְיוֹ מִתְרִין, גְּדוּלְיוֹ מִתְרִין, וְנַעַתוֹ גְּדוּלְיוֹ גֵרַע מְחֻלְפִין וְעָבַר עָלָמָא אֶסוּר. וְעֵינִן בְּתֻשׁוֹת חֲתָם-סוּפֵר אַרְבַּע-תִּימֵן קִדְמָה:

- א (א) בּוֹדְקִין⁽¹⁾ וְכו'. וְצִרְיָה לְכַרְךָ עַל הַבְּדִיקָה⁽²⁾ וְגַם לְכַשֵּׁל, כְּמוֹ בְּשִׂאָר שְׁנַיִם בְּלִיל י"ג⁽³⁾ [אֲחֵרוֹנִים]: (ב) לֵיל י"ג. שְׁלֵמְחָר בְּעָרְב־שַׁבַּת אִי אֶפְשֵׁר לְבִדְקָה⁽⁴⁾, דָּאִין בּוֹדְקִין לְאוֹר חֲמָה, וְכ"ל: (ג) וּמִשְׁרִיין וְכו'. וְצִרְיָה לְזַהַר לְהַנּוּת מִמֶּקוּם מִצְנַע⁽⁵⁾, וְכִלְעִיל סִימָן תַּלְד סְעִיף א: (ד) לִצְרֹךְ הַשֶּׁבֶת, וּבְשֶׁבֶת זֶה מִשְׁפִּימִים לְהַתְּפַלְלָה⁽⁶⁾, וְלֹא יִצְרִיכוּ הַרְבֵּה⁽⁷⁾, כְּדִי שִׁיחֶה לְהֵם שְׁהוּוּ וְלֹא יִבְאוּ לְיַד מְכֻשׁוֹל [אֲחֵרוֹנִים]: (ה) לֹא בְּמִצָּה. דְּהָא אֶסוּר לְאָכֵל⁽⁸⁾ מִצָּה בְּעָרְב־פֶּסַח⁽⁹⁾, וְכִדְלִקְמֵן בְּסִימָן תַּעֲ: (ו) בְּמִצָּה עֲשִׂירָה. הֵינּוּ, שְׁנֹלוּשָׁה בְּמִי-פְרוֹת לְכַר: (ז) קֹדֶם שֶׁצָּהָ עֲשִׂירִית. דְּמִשְׁם וְאֵלֶּף אֶפְלוּ מִצָּה עֲשִׂירָה אֶסוּר לְאָכֵל כְּדִי שִׂיאֵכֵל מִצָּה לְתַאֲבוֹן⁽¹⁰⁾, וְכִדְלִקְמֵן בְּסִימָן תַּעֲ סְעִיף ב:

שְׁעָרֵי חֲצִיזִין

(כ"א) פְּרִי תַדֵּשׁ וְהִגְרָא וְשׂא, דְּלֹא כְּאֵלֶּיהָ רַבָּה: (כב) עַל-תְּשַׁבַּת וּמְגוֹן-אֲבָרְתָהּ וְפִרִי תַדֵּשׁ וְהִגְרָא וְשׂא כְּפִירוּשׁ דְּכַרִּי הַמַּחְמֵר: (כג) רִשִּׁי וְתוֹסְפוֹת בְּפֶרֶק קָמָא דְּחִלּוֹ, וְהִרָא"ש בְּסוּף פֶּרֶק הַאִישׁ מְקוּדֵשׁ, וְסִמָּנֵי בְּשֵׁם רַבְנֵי יוֹנָה, וְרִשְׁבֵּי"א בְּפֶרֶק קָמָא דְּחִלּוֹן וּבְהַלְבוּת דְּנִרְרִים בְּפֶרֶק הַנּוֹדֵר מִן הַיֵּזֶק וְנִמְוִקִי-יוֹסֵף שֶׁם, וְהַסְּאִירִי בְּדָף מוֹ שֶׁם, וְכֵן דַּעַת סִמָּנֵי וְשִׁי"ן חֲשׂוֹן מִשְׁפֵּט סִימָן רַלֵּד: (כד) בַּי"ח, וְכֵן מוֹכַח מִרִשְׁבֵּי"א פֶּרֶק קָמָא דְּחִלּוֹן, עֵינִן שֶׁם שְׁבַת דְּקִנְסוֹ אוֹתוֹ מִשְׁמוֹ דְּכַר אֲדֹאֲרֵתָא, וְכֵן מְבָאָר בְּטוּרֵיהּ דַּעַת בְּסִימָן רטוּ בְּבִית-יוֹסֵף בְּשֵׁם הַפֶּסַח⁽¹⁾ וּמְבִיאָה גַם הַשִּׁי"ן שֶׁם, וְכֵן מְבָאָר לְהַתִּיר בְּגִמְזִיקֵי-יוֹסֵף בְּפֶרֶק הַנּוֹדֵר מִן הַיֵּזֶק וּבְמִאִירֵי דָף מו, וְיִלָּא כְּפִי תַדֵּשׁ שְׁמַתְמִיָּה עַל הַבַּי"ח: (כ"ה) הַגְּרָא: (כ"ו) הַרָא"ש בְּפֶרֶק ב' דְּרִדְוִשְׁדִּין וְהַרְשִׁיבֵּי"א וְהַמְאִירֵי בְּנִדָף מו: (כ"ז) אֶפְלוּ אִם קָנָה בְּהַפְעוּת בְּלִי דְּהֵי דְּכַר הַסֵּסֵם גַּם-פָּן שְׂרֵי, וְכַמְבָּאָר בְּפוֹסְקִים הַגְּזִיל. וְדַרְבִּי חֲחִיקֵי-עֵקֶב שְׁבַת דְּדוּקָא כְּסוּת וְכֹלִים אֲבָל דְּמִיו מִתְר, אִין לוֹ מוֹכַח, וְכַכֵּר הַשִּׁינְיָהוּ הַאֵלֶּיהָ רַבָּה וְשׂא, וְכַנְרָאָה שְׁיֵשׁ אִיזָה טַעֲמַת-סוּפֵר בְּכַרְבִּי וְצִרְיָה לוֹמַר: כְּמוֹ שְׁתַּחֲבוֹב שֶׁם בְּחִלּוֹן בְּפֶסַקִי תוֹסְפוֹת: (כ"ח) מְגוֹן-אֲבָרְתָהּ וְחֲמֵר-מִשָּׁה וְהִגְרָא. וְאֶף-עַל-גַּב דְּאֵלֶּיהָ רַבָּה וּבְגִדְוִשְׁ"שֵׁעַ פֶּרֶקִי קֶצֶת בְּזָה, אִין לְהַחְמִיר קֶצֶת בְּזָה יוֹתֵר מְדִי בְּמִלְתָּא וְנִנְכֵן וּבְמִקּוּם שְׂבִלְאוּ הַכִּי מְקַלְטִים בְּהַפְסֵד מְרַבָּה וְכַמוֹ שְׁתַּחֲבוֹב בְּנִינִים: (כ"ט) חֲקִי-עֵקֶב וְאֵלֶּיהָ רַבָּה וְשׂא:

הלכות פסח סימן תמד

[*] ובמדינות אלו שאין נוהגין לאכל מצה עשירה, גדלקמן סימן תסב סעיף ד בהג"ה, (ח) תקים סעודה שלישית במיני (ג) פרות או בקשר ונדגים, גדלעיל סימן רצא סעיף ה בהג"ה: **ב** [*] "טוב לבכר בערב־שבת (ט) קדם חצות, כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים לבכר אחר חצות (י) (וביום השבת ובשלנו) (טו): **ג** יאין מבשלין לשבת זה (ג) (יא) דיסא וכיוצא בזה, ואין עושין בו פת (יב) העניומה בקערה: הגה ואם עבר ובשל והמאכל דבוק בקנחו, (יג) ואי אפשר לקנחו, (יד) יש (ז) להדחיו מעט להעביר החמץ (מהרי"ו): **ד** יאחר שאכל בשבת זה סעודת שחרית, (טו) ינער המפה שאכלו בה ויקנח הקערות באצבעו ויטמנם מן העין עם שאר קלי החמץ. ואם נשאר פת, (טז) יכול לתנו לאינו־יהודי (ה) (יז) על־מנת שלא לצאת בו (יח) לרשות הרבים, (יט) דרף הערמה (כ) ודבר מועט: ה"א (ו) נשאר חמץ אחר שאכלו,

שערי תשובה

בע"פ שחל בשבת אין לו תקון זה, ולמהי בהפרשה למאי קדילי חלת חויל אוכל ודולף כו' דלא הוי התפרשה פתון מדאורייתא, ולכן שפיר מפר להפריש בשבת ולפתן לכהן קסן ולאכל, ע"ש: [*] **במדנית כו'**, ועין בשו"ת נ"ב סימן כא מה שהקשה ע"י שאין ראיה מפסח גופא לע"פ, וע"ש שקבם דע חצות ודאי מפר לאכל מצה עשירה כו"פ, והסורה להקל כל היום אפילו בלא צורך חולה וזמן לא הפסיד אם הוא כע"פ לצורך קצת, אך בפסח עצמו מחמירין, ע"ש: [*] **טוב לבכר כו'**, ועין בשו"ת אמת, מ"א, ט"ו, כתב מהרי"ו, שאם אין א"י לכבד את הבית יכבד ישראל ע"י שני בנגד.

באר היטב

דבריו, דמאי מהני זה, סוף כל סוף האף הפרש חלה, וד"ק: (3) פרות. ושל"ה בשם ההור"ח כתב שרשב"י היה עוסק בחורגה במקום סעודה ג', וכי מהרי"ל: הנהגה ראו לעשותה במצה מבשלת, אף לא ראייה נוהגין (ג) (א) דיסא. וטוב לבשל בכלים חדשים, מהרי"ו: (7) להדחיו. פי' אע"ג דאסור להדחין כלים בשבת אם א"צ להם, הקא מפר כדי להעביר החמץ: (ה) ע"מ. פורש, שנתנו לו חמץ ולא יאמר לו להוציאם לר"ה, ולהדין דלית לן ר"ה מפר לצוות לו להוציאם, ולמן לו הרבה בבת וכתב ב"ח, שהפנה למן לכלבים ולא לחזיר: (1) נשאר פי' ונאן א"י שקבל ממנו.

משנה ברורה

ד (טו) ינער המפה. ואיתן (ה) פרוזין דקיים²² וקנחת הקערות אין צריך להוציאן מרשותו, ונדורסין ברגלים ומתבצרים מאליהם²³, ומכל מקום טוב שיכבד הבית אחר־כך על־ידי עכו"ם²⁴, ואם אין לו עכו"ם יכבד בעצמו על־ידי שניו בבגד (אחרונים): **(טז) יכול לתנו כו'.** במתנה גמורה, ושרינין זה בשבת לצורך מצוה כדי שלא יהיה החמץ ברשותו, וכמו שנתבאר בסימן שו: **(יז) על־מנת שלא לצאת בו.** לאו דוקא, (1) ורוצה לומר, שלא על־מנת לצאת בו, ואפילו בסתמא שרי, ולאפוקי תיקא דאמר לו ישאל בהדיא, דאסור משום שבות דאמירה לעכו"ם²⁵; ומכל מקום, בעל־גפש ראוי שיתנה עמו על־מנת שלא להוציא [פן משמע בהגהת מימוני שם]: **(יח) לרשות־הרבים.** אכל לכהןמלית דאינו אלא שבות, מפר אפילו לומר לו בהדיא להוציא, דשבות דשבות במקום מצוה שרי. ועין בסימן שמה דיש דעות בפוסקים דרשות־הרבים הוא דוקא בששים רבוא, (1) ולירידהו כל עירות שלנו פרמלית הנה²⁶: **(ט) דרף הערמה.** רוצה לומר, אף בדעתו הנה שיוציאנו לחוץ, מפל מקום שרי בינו שאינו אומר לו בהדיא: **(כ) ודבר מועט.** אכל הרבה אסור, דמוכחא מלתא שנותן לו להוציאם. מיהו, דבר מועט (ט) מפר לתן לו אפילו כפה פעמים, על־כל־פנים אינו אלא הערמה שרי. ודבר מועט הוא כדי סעודה אמת, ובכהןמלית מפר בכל גונו, וכנ"ל. אם יש לו חמץ הרבה בקדר מחדו נשכח למפר אותו בערב־שבת²⁷, (ט) צריך לתנו במתנה לנכרי, וככול לתנו לנכרי מפרו ומידעו שיודע בו שיחזיר לו אחר הפסח, רק דצריך להקנות לו בקנין המועיל דהינו בהגבחה או במשיכה, שימשכנו העכו"ם לרשותו; ואם החמץ רב שאי אפשר למשכו, יקנה לו במסירת המפתח, ואף שאסור לתן מתנה בשבת, לצורך מצוה מפר. ואם נרא לתן במתנה שמוא לא יחזירו לו, (1) יש מהאחרונים שמצדדים דיכול גם למפר לעכו"ם, ולא מקרי מקח וממפר בשבת בינו שאינו עושה אלא להנצל מאסור חמץ. (16) אכל כפה אחרונים חולקים על זה ודעתם דמכירה אסור בכל גונו,

(ח) יקנים כו' במיני פרות. עין לעיל בסימן רצא סעיף ה דיש דעות בפוסקים אם צריך לעשותה דוקא בפת או דסגי גם־כן בשאר דברים, ונזהו אמר דבשעת הדחק קנה יכול לסמך על המקלין, ועין שם דיותר טוב בקשר ונדגים מבפרות. והוא הדין ודיכול לקנים (6) בתבשיל (בגון קנידילי¹⁷), אף יש נפקא־מנה, דזה אינו מפר רק קדם שעה עשירית, ותיכא שמקנים בפרות¹¹ או בקשר ונדגים (3) ויכול לקנים אפילו אחר שעה עשירית, אף בכל זה ינהר שיאכל רק מעט ולא למלא כוסו, כדי שיאכל מצה לתאבון. ועין באחרונים שקתבו, דטוב גם־כן שיחלק סעודת שחרית של פת לשנים¹², דהא יש אומרים דיוצא בזה די סעודה שלישית, וכן כתב בבאור הגר"א דנכון לעשות כן¹³; אף כל זה אם יש לו שהות לכוף בינתים ולהפסיק איהו שהות¹⁴, כדי שלא יהיה בכלל ברכה שאינה צריכה: **ב (ט) קדם חצות.** לאו דוקא, ורוצה לומר בהתחלת שעה ששית כמו בשאר שנים¹⁵: (17) **וביום השבת יבטלנו.** וכדלקמן בסעיף ו. (ג) ואינו צריך לבשל בערב־שבת בשעת בעורו, דסוף סוף יהיה צריך לבשל ביום מחר, שהרי חזון וזוכה בפת שמשיר לצורך השבת, ויש לחש שקא ישאר מהם מעט: **ג (יא) דיסא וכיוצא בזה.** דבר שדורכו לדבק בקלי, פי' צטרף להדחיה אחר האכילה משום אסור חמץ, ואסור בינו שאין צריך להם שוב באותו היום, כבסימן שכן סעיף ו: (יב) **העניומה.** יבשה: **(יג) נאי אפשר לקנחו.** דאם אפשר בקנחו לכד אסור להדחין שלא לצורך: **(יד) יש להדחיו מעט.** רוצה לומר, רק בבדי שינער החמץ, וכדמס'ים; ואף־על־גב שהוא שלא לצורך שבת¹⁸, שרינין בדעבד משום אסור חמץ¹⁹. ומכל מקום אם אפשר להדחין על־ידי עכו"ם, עדיף אם אי אפשר בקנחו. כתבו הפוסקים, ששוב שיבשלו (7) בכלים חדשים המוכנים לפסח. וכהיום נהגו בכמה מקומות במדינתנו, שאחר התפלה אוכלים מאכלים קרים של חמץ²⁰, ואחר חצי היום אוכלים תבשילים חמים שעמדו בתנור ונשתבשלו בכלים של פסח, ויוציאים בזה סעודה שלישית:

שער הציון

(6) דרף־החיים וחי'אדם, ובחי'אדם מתי' גם־כן בתרעומלי²¹, ובדרף־החיים אוסר¹⁵. והנה בחי'אדם הביא דיכול לקנים במצה מבשלת, ועין בגמ' אבהת שכתב דאין נוהגין פן. ובבאור הגר"א מצוד דלעת הרבמים אסור לאכל מצה עשירה וכן מצה מבשלת בערב־פסח אפילו קדם שעה עשירית, ומשמע שם דדעתו נוטה לשיטה זו¹⁶: (3) אחרונים: (ג) לברו ועל־שבת ומגן־אבהת וחק־יעקב: (7) ואין לצרות רוחת לחוף כלי־חמץ מפלי־פסח²¹, אם לא שרוצה שלא לשמש בקדרה זו שענה מתוכה עד לאחר פסח נפמי' ודה"ח: (ה) חק־יעקב ושי"א: (1) מגן־אבהת ואלהי רבה וכן משמע בבאור הגר"א, דלא בחק־יעקב: (1) אחרונים: (8) מגן־אבהת ושי"א: (ע) חק־יעקב והגרי"ו שי"א: (1) חק־יעקב וקצתו האלהי רבה ודרף־החיים, עין שם: (16) הגרי"ו בסימן תמח אות טו, וכן הוית הפרי' מקדים במשפחות ונב דין זה בצורך עיני, עין שם מה שדחה רצית חק־יעקב, וכן הבית מאיר באבן־העזר סימן קלו השיג על החק־יעקב ודחה ראיתו, והספיק עמו הרב כהנ'סופר, ומקא בהגהת החס'סופר: **תרגום:** 1 פתפאות מבשלות (ממצה) סחנה). 2 ליכות מטוגנת (ממצה סחנה).

א א מ"י פ"ו מהל' טהרה
הלכה י' סמג עשין מה
טוש"ע א"ח סי' תע"ח
סעף א':

ב ב מ"י שם טור ש"ע
א"ח סימן תעב סעף א':
ג ג מ"י פ"ו מהל' טהרה
הלכה ח סמג עשין מה
טוש"ע א"ח סימן תעב
סעף ב בהג"ה:
ד ד מ"י שם הלכה ז
טוש"ע א"ח שם סעף
יג':

ה ה מ"י שם פ"ו הלכה
י' ופ"ו מהלכות שבת
הל' ד ופ"ו מהל' י"ט הל'
טו סמג עשין מה' ולחין
עה טוש"ע א"ח סי' רמ"ט
סעף ז וסי' תקט"ו ס"א
בהג"ה:

מוסף תוספות

- א. ורודה לומר ערב פסח שכל שנה ושנה. מוס' ר"פ. ב. וכן פירש הקונטרס דלא גריסין ערבי אלא ערב, דדוקא גבי שבתות וירוש' שהן הרבה בשנה שייך למיתני ערבי אבל פסח שאינו אלא פעם אחת בשנה לא שייך למיתני ערבי וי"ט. ג. בער"פ שחל להיות בשבת שהיה עושה סעודה ג' במצה עשירה. מוס' הש"ס. ד. אלמא לא חיישין כד' יאכל מצה לתיאבון. מוס' ר"פ. ה. וד' מוס' מיהו מחול אל הקדוש. שם. ו. ואין זה עיקר חידוש מנהיג אלא לא יאכל. מוס' ר"פ. ז. משום דענין און לו כרים וכסתות אלא ספסל. שם. ח. ולא צריך התיבה קמ"ל. מוס' הש"ס. ט. ולא אלא יאכל עד שישכב דקתני קאי. מוס' שאין. י. והם לא שנו אלא מיעוט. שם. יא. והוא נותן מכוונם לאחר שבייך לחון כוסם ולהכי יצאו דיתו כוס שלפניהם. שם. יב. ואפילו תינקות. שם. יג. ונבין התם דאייתי באפיה דהנהגת ק' בימים טובים ניהא דוקט פסח משום דקאי בפסח. מוס' דלמא.

תוספות אחרים מערבי פסחים נמצאים בספר רב מרדכי) ערב פסחים. אי גרסינן ערבי ניהא^א ואי גרסינן ערב ב'ה"ק ערב ששוחטין בו^ב פסחים א"י ערב פסח ראשון ושני: **לא יאבץ אדם.** פירוש אפילו התפלל ומשום מנה

כדאמרין בגמ' דכלל התפלל תפלת מנחה אפילו בשאר ימות השנה אסור דמתנן בפ"ק דשבת (ד' ט'): וא"ת ומה לא יאכל אי מנה אפילו קודם נמי אסור כדאמרין בירושלמי כל האוכל מנה בערב הפסח כאילו זועל ארוסתו בזית חמיו ואי זמיני תרגימא הא אמר בגמרא (ד' ק): אכל מטבל הוא זמיני תרגימא וי"ל דאיידי בזמנה עשירה דלא אסר בירושלמי אלא בזמנה הראויה לנאכל בה חזונה ואוכלה קודם זמנה אכל מנה עשירה שריא וכן היה נוהג ר"מ^א:

סמוך למנחה לא יאבץ. ואם תאמר והא אמר בכל שעה (לעיל ד' מ). צניקות של נכרים ממלא אדם כריסו מהם וצלבד שיאכל כות מנה באחרונה^א והכא אסר לאכול אפי' מצעוד יוס וי"ל דבאותה הסעודה אדם נוהר ואינו אוכל כל שזעו כדי שיאכל מנה למיאצון אכל מצעוד יוס אין אדם נוהר ואוכל כל שזעו וצבר שעד הלילה יתאוה ואדרבה יהיה שזע יומר כי יבצרך המאכל דזעויה והא דדייק רבא לקמן (ד' ק): דחמרא גריד דאי אמרת מיסעד סעיד צין הכוסות הללו אמאי ישתה אף על גב דבאותה סעודה נוהר מלאכול שזעו (א) אכל בשמיה אי אפשר להוהר א"י

מצינ ראשון לשני דאיכא אגדתא והלל דייק דמי לטעודה אחרת: **עד שתחשך.** מקאי אמאי אינטרין עד שתחשך פשיטא ועוד דבגמרא גבי שבתות וימים טובים לא קתני ליה ואומר הריי מקורבני^א דגבי מנה דווקא בעינן עד שתחשך דכתיבא בתוספתא^א הפסח ומנה ומרור מנותן משתחשך וטעמא משום דכתיב (שמות יב) ואכלו את הבשר בצילה הזה ומנה ומרור איתקשו לפסח אכל סעודת שבת וימים טובים מני אכלי להו מצעוד יוס כדאמר בפרק תפלת השחר (ברכות דף ק: ב) מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קידוש היום מצעוד יוס^א ואומר מהר' יחאל דכי פריך בגמרא מאי איריא ערבי פסחים כו' לא מני לשנויי דנקט ערבי פסחים משום דזעי למיתני עד שתחשך דכבר אשמעינן בריהו מקומן (זבחים ד' ו): דקתני הפסח אינו נאכל אלא בצילה^א והכא אבז אורחיה תנייה בקורנר ורבינו יהודה מירך אפילו אי בעינן גבי שבתות וימים טובים עד שתחשך הכא אינטרין למיתני דאתא לאשמועינן דאע"ג דשחיטת פסחים מצעוד יוס אינו נאכל מצעוד יוס כשאר קדשים וכן יש בירושלמי בריש פירקין תני ערב שבת מן המנחה ולמעלה לא יטעום כלום עד שתחשך: **ואפ"י עני שבישראל לא יאבץ עד שיבס.** דסלקא דעתך דהסביב עני לא חשיבא הסביב דאין לו על מה להסב^א ואין זה דרך חירות^ב ויש מפרשים דאלעיל קאי עד שתחשך ואפילו עני שבישראל פירוש אפי' עני שלא אכל כמה ימים לא יאכל עד שתחשך^ב: **לא יאבץ עד שיבס.** דאם כן הוה ליה למיתני ארבע כוסות בלא מ"ס והא דקאמר מן התמחו לא ימנע מלקבל כדי לקיים ארבע כוסות. וארבע כוסות פירש רשב"ם כנגד ארבעה לשוני גאולה וכן יש בירושלמי:

ערב פסחים סמוך למנחה. קודם למנחה מעט: **לא יאכל כדי שיאכל מנה של מנחה** למיאצון משום הידור מנחה: **ואפילו עני שבישראל לא יאכל.** צילי פסחים עד שיבס כדרך בני חורין (א) וזכר לחירות זמטה ועל השלחן: **ארבע כוסות.** כנגד ארבעה לשוני גאולה האמורים בגלות מצרים והואלמתי

ערב פסחים (א) סמוך למנחה לא יאכל אדם בעד שתחשך יאפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיבס יולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן התמחו: (ב) מאי איריא ערבי פסחים אפי' ערבי שבתות וימים טובים נמי דתניא לא יאכל אדם בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה כדי שיבסם לשבת כשהוא תאוה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר האוכל והולך עד שתחשך אומר רב הונא לא צריכא אלא לר' יוסי דאמר אוכל והולך עד שתחשך הני מילי בערבי שבתות וימים טובים אבל בערב הפסח משום חיובא דמצה מודה רב פפא אמר אפילו תימא רבי יהודה התם בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה הוא דאסיר סמוך למנחה שרי אבל בערב הפסח אפילו סמוך למנחה נמי אסור ובערב שבת סמוך למנחה שרי והתניא לא יאכל אדם בערב שבת וימים טובים מתשע שעות ולמעלה כדי שיבסם לשבת כשהוא תאוה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך אומר מר זוטרא^א מאן לימא לן דמתרצתא היא דילמא

אתכס והללתי אתכס וגאלתי אתכס ולקחתי אתכס בפרשת וארא^א: **ואפי' מתפרנס מתמחו של דקה דהיינו עני שבעניים דתנן במסכת פאה (פ"ח מ"ו) מי שיש לו מזון צ' סעודות לא יטול מן התמחו: (ב) כשהוא פאה. ולא תבא סעודת שבת על השזע: לא צריכא. דקתני ערב פסחים לא יאכל עד שתחשך אלא לרבי יוסי דאמר הולך ואוכל עד שתחשך: אפילו סימא. מתני נמי ערבי פסחים לרבינו יהודה קתני למנחה: **מחשע שעות.** היינו סמוך למנחה: משצמח**

פירוש רבינו שמואל תלמיד רש"י ז"ל

ערבי פסחים סמוך למנחה. מנחה קטנה. קודם למנחה מעט חזי שעה בתחלת שעה עשירית דתנן (לעיל דף נח). תמיד נשחט בשמנה ומחלה וקרב דתשעה ומחלה נמצאת מנחה קטנה צ"ו ומחלה וסמוך ליה היינו חזי שעה קודם צדוף שעה תשיעית ותחלת שעה עשירית: **לא יאכל אדם כו'.** כדי שיאכל מנה של מנחה למיאצון משום הידור מנחה: **ואפילו עני שבישראל לא יאכל.** צערי צ"ו פסחים עד שיבס כדרך בני חורין זמטה ועל השלחן זכר לחירות: **ואלא יפחתו לו.** גבאי דקה המפרנסין את העניים דמתנן (פאה פ"ח מ"ו) אין פוחתין לעני העובר ממקום כו' אלמא לישנא דלא יפחתו אגבאי דקה קאי והוא הדין נמי אם לא יתנו לו שצריך שיחזר בכל כמו אחריו אלא אורחא דמילתא נקט שרגילין ליתן לו ארבע כוסות וסדרן מפורש לפנינו. ומצינו בצ"ר (פ' פח) רב הונא בשם רבי אבא אמר כנגד ארבע לשוני גאולה האמורין בגלות מצרים והואלמתי וגאלתי ולקחתי והללתי צ"ו וארא^א: **ואפילו.** הוא מתפרנס מתמחו של דקה דהיינו עני שבעניים דתנן במסכת פאה (פ"ח מ"ו) מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחו אפילו הכי אם לא נתנו לו גבאי דקה ימכור את מלאכו או ליה או ישכר את עצמו בצביל יין לארבע כוסות: (ב) **אפילו ערבי שבתות כו'.** אליבא דרבי יהודה כדי שיהא קידוש וסעודת שבת חביב עלי: **משום חיובא דמצה.** שלא תהא נאללת על השזע וחייבא דמנה לילה הראשון חובה דכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות: הכי גרסינן אפילו סימא רבי יהודה **הסם מן המנחה ולמעלה כו'.** במילתיה דר' יהודה קתני מן המנחה ולמעלה ובמיתנין תנן סמוך למנחה: **מחשע שעות ולמעלה.** היינו חזי שעה סמוך למנחה: דילמא

וכן לא יפחתו וכן נראה מדלא קתני לא יפחתו ל' יחיד וליכא למימר דיפחתו אד' כוסות קאי דאם כן הוה ליה למיתני ארבע כוסות בלא מ"ס והא דקאמר מן התמחו לא ימנע מלקבל כדי לקיים ארבע כוסות. וארבע כוסות פירש רשב"ם כנגד ארבעה לשוני גאולה וכן יש בירושלמי: **לא יפחתו לו מארבע כוסות.** ממוך הלשון משמע קת שאין נותנין לבניו ולבני ביתו כי אם לעצמו והוא מוציא את כולם בשלו וסבירא הוא דמאי שנה ארבע כוסות מקידוש דכל השנה שאחד מוציא את כולם ומיהו גם בקידוש שמה היה לכל אחד כוס דמשמע לקמן (דף ק). גבי חויה לההוא סבא דגחין ושתי אכל בפרק בכל מערבין (עירובין דף מ: ב) גבי זמן משמע קתם שלא היה לכל אחד כוסו ועוד דאמר בגמרא (לקמן דף קח). השקה מהן לבניו ולבני ביתו יאל והוא דשמה רובא דכסא משמע דהם ילאו בשמיעה דהא בעינן רובא דכסא ועוד דמשמע דלכתחלה אין רגילות להשקותם מיהו יש לדחות בשיש להם כוס לעצמם^א אי נמי בצניו וצני ביתו קטנים מייירי שלא הגיעו לחיוב^ב ואין אשמו בכלל ומיהו בגמרא משמע שצריך כל אחד ארבע כוסות דקתני (שם) הכל חייבין בארבע כוסות אחד אחד ואחד תינוקות אמר רבי יהודה מה תועלת לתינוקות צין משמע דלתנא קמא צריך כוס אף לתינוקות ויש לדחות דחייבין לשמוע ברכת ארבע כוסות קאמר^א ומשום חינוך ונראה להחמיר ולהצריך ארבע כוסות לכל אחד והחמיר צריך ליהרר שלא יהא כוסם פגום דאמר בגמרא (לקמן ד' קה) טעמו פגמו: **מאי איריא ערבי פסחים.** ואם תאמר אמאי לא משני דתנא בפסח קאי דמשני בפרק כל שעה (לעיל ד' ג). גבי פת עצה ויש לומר משום דבפסח קאי אין לו להניח ערבי שבתות דמירי בכל שזע^א אי נמי הכא דאיכא למיתני ולמימר דדוקא נקט ערב פסח משום חיובא דמנה לא הוה ליה למיתני ערב פסח וכן בריש מקום שנהגו (לעיל ד' ג) איכא למיתני דדוקא בערב הפסח אסור לעשות מלאכה משום קרבן^א: **מן המנחה ולמעלה.** השתא סלקא דעתא דלאו דוקא אלא הוא הדין סמוך למנחה: דילמא

(א) ע"י מוספות לקמן קו. ד"ה סמוך. (ב) [שבת קפ"א: (ג) [שמות ו, (ד) צ"ל צלילה, (ה) [שמות ו, (ו) [פ"ב הע"ו, (ז) [ע' מוס' לעיל לו. ד"ה תנא].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואפילו עני וכו' בני חורין במנחה ועל השלחן זכר לחירות וכו' ה"ק ערב ששוחטין בו הרבה פסחים: (א) ד"ה סמוך וכו' מלאכול שזעו בשמיה כ"ל ומיהו אכל מנחת: (ז) ד"ה לא יפחתו פי' רש"י וכו' וגרס. י"ב פי' השתא דרישא קאי על עצמו שלא יאכל עד שתחשך ועד שיבס והסיפא קאי אגבאי דקה לא גרסינן ולא יפחתו אלא לא בלא וכו':

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא יפחתו וכו' ואין אשתו בכלל. ע"ן ברכות כד. מ"ה והמנח:

רבינו הגאון

ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך וכו'. ואמרין מאי איריא ערב פסחים אפילו ערבי שבתות וערבי ימים טובים. דתניא לא יאכל אדם בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כדי שיבסם לשבת כשהוא תאב דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך. ועוד תניא לא יאכל אדם בערבי שבתות ובערבי ימים טובים דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך.